

EGYFORMA KÜLÖNBSÉG

„én pedig most körbemutattam a tájon: hát így”
(Keszthelyi Rezső: *Elengedett séta*)

Állandó jelzői is lehetnének, ha a magyar recenzensek hajlamosak volnának egymás szövegeit is olvasni Keszthelyi Rezső költészetéről írván. Tudom, persze, hogy virtuális térben és valós időben egyaránt távol eső textusokról van szó, miként maga ez a verskorpusz is erősen tagolt ugyanebben a téridőben.

Ritka szavú, szűkszavú, magányos, szemlélődő, enigmatikus – sokkal tovább aligha lehetne az epitheton ornansokat sorolni. S valóban mindegyik igaz, mi több, együtt is érvényesek, egy bokorban, a jelzők, noha magáról a Keszthelyi-opusról nem mondanak el szinte semmit. De ezen sincs semmi csodálkozni való: a szavak – természetük szerint – valóban nem mondanak semmit.

Asztal. Terített asztal. Abrosszal terített asztal. Fehér abrosszal terített asztal. Fehér abrosszal terített asztalon edények. Fehér abrosszal terített asztalon edények, kenyér és evőeszköz. Bokor előtt álló, fehér abrosszal terített asztalon edények, kenyér és evőeszköz – mondom, de még sokáig sorolhatnám a szavakkal kifejezhető látványt, és alig valakinek ugrana a tekintete elé Nicéphore Niépce *Terített asztal* (*La table servie*, 1840) című

fotója (hovatovább számos más címen is fut, például *Kilátás a dolgozószobából*, ahol az asztal szó nem is kap szerepet). A szűkítés, a pontosítás nyelvi értelemben szószaporítás, hiszen egy-egy látványnak, jelenségnek, tárgynak, cselekvésnek mind több elemét kell megnevezni ahhoz, hogy a képet a nemlétéből valami valóságos felé mozdítsuk el.

Hiszen a nyelv maga is teremtmény, virtualitás, anyagában *nem-anyag* (Nemes Nagy Ágnes mondta, hogy a költőnek még az anyagát is magának kell megteremtenie). „Az írás magányos mesterségét talán az teszi elviselhetővé, hogy a nyelvbe tart, amely mással közös, és a mű, amely a szavak egymásutánjából áll elő, az írója számára éppolyan idegen lesz, vagyis éppolyan bezárt és megközelítésre váró valami, akár a másik számára” – írja Borbély Szilárd éppen Keszthelyi Rezsőről 1991-ben.

Megragadni valamit a nyelv által: merész és kudarcral teli vállalkozás. A szószaporítás tehát éppenséggel jól jön a nyelvet használóknak; nagy szövegtetek jöhetnek létre általa, amelyek elemei, egyes kapcsolataikban, képesek az olvasójukban majdnem azonos képzeteket felidézni, valami valósághoz hasonlót, a „valóság” képzetébe tartozót alkotni. Ez a „valóság” az, ami már birtokba vehető (érthető, átélhető), és a – nyelvi – közlés lényege mi más lehet, mint esély adni a nyelvet ismerőknek a megalkotott valóság birtokba vételére?

Mindez, persze, érvényes az ember alkotta rendszerek mindegyikére. Hiszen a lényeg ebben a hármasságban mutatkozik meg: ember alkotta rendszer. Rendszer: beláthatóan van, létezésére a működése maga a bizonyíték. Alkotott rendszer is van, ha hiszünk egy „alkotóban”, noha erre emberi léptékű bizonyíték nincs. („Létezik tehát olyan értelmes lény, aki minden természeti lényt célra irányít. Ezt nevezzük Istennek” – írja ötödik istenbizonyítékként Aquinói Szent Tamás, valójában a *kell, hogy legyen* imperatívuszában.) Ami egyaránt tapasztalhatóan és tudhatóan, tehát érzéki és objektív értelemben egyként a legnagyobb valószínűséggel létezik, az az ember alkotta rendszer. Rendszerek. Nyelvek.

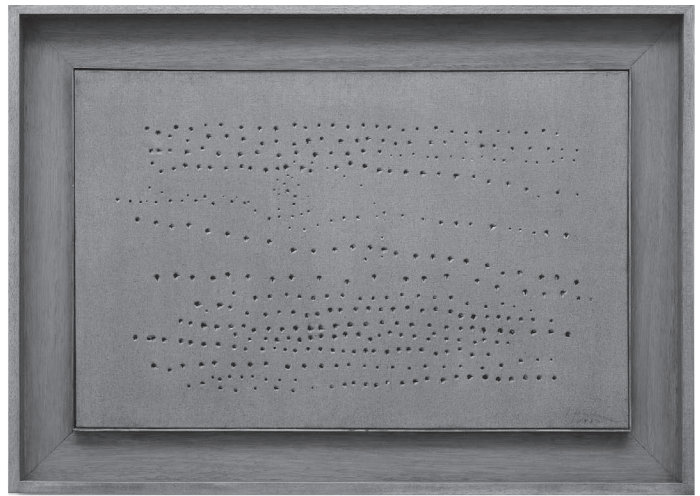
Struktúrák. Önmagukon belül is gondokkal terheltek, állandó karbantartásra szorulnak, „olvasásukhoz” meg-megújuló és részletes útmutatást kell adni – vagy a rendszer alkotójának, vagy a rendszerek értelmezőinek. És a különböző jelekre épülő struktúrák között is rendszerek működnek, közvetítenek, kivétítenek, átfedéseket, közös tartalmakat, összefüggéseket keresnek és mutatnak.

„A művészet a valóság egésze fölött áll, nincs vele közvetlen kapcsolata. A fizikai és az éteri szféra között határ van, ahol érzékeink megtorpannak. Ám az éteri ugyanakkor áthatja a fizikai szférát, s mozgósítja azt. Így a szellemi szféra áthatja a valóságot. De érzékeink számára ez két különböző dolog: szellemi és anyagi. Hogy a művészet közelíthesse a szellemihez, minél kisebb mértékben használható fel a realitás, mert a valóság szemben áll a szellemivel. Így kap az elemi formák használata logikus magyarázatot. Mivel a formák absztraktak, bennük egy absztrakt művészet jelenlétére ismerhetünk. Egyelőre legalábbis azt akarom, hogy műveim az érzékek megszokott birodalmán belül maradjanak, mert ez az, ahol még élünk” – írja jegyzetfüzetébe valamikor 1913-ban Piet Mondrian.

Ez az, ahol még élünk – pontos definíció. A határ felismerése, a sáv kijelölése, a tér, amelyben az emberi értelem még képes a felismerésre, a befogadásra és a reflektálásra egyaránt.

Az észlelés: tartalom. A következtetés: forma. Az anyag – küzdelem. Az anyag megteremtése az anyagot csupán mint szükséges hordozót magában foglaló virtualitásból: maga a lehetetlen. Festék, korom, grafit, gesztus, gégefő – hogyan lesz belőlük nyelv, írott vagy hangzó, *langue* avagy *parole*? Hogyan lesz belőlük valóság, *valóság* vagy legalább „valóság”?

Ritka szavú, szűkszavú, magányos, szemlélődő, enigmatikus – éppen mint Lucio Fontana: „Csináltam egy lyukat. Áthalad rajta a végtelen, áthalad rajta a fény, nincs szükség rá, hogy fessek... Mindenki azt hitte, hogy pusztítani akarok, de ez nem igaz, semmi nem semmisült meg. Én teremtettem, nem

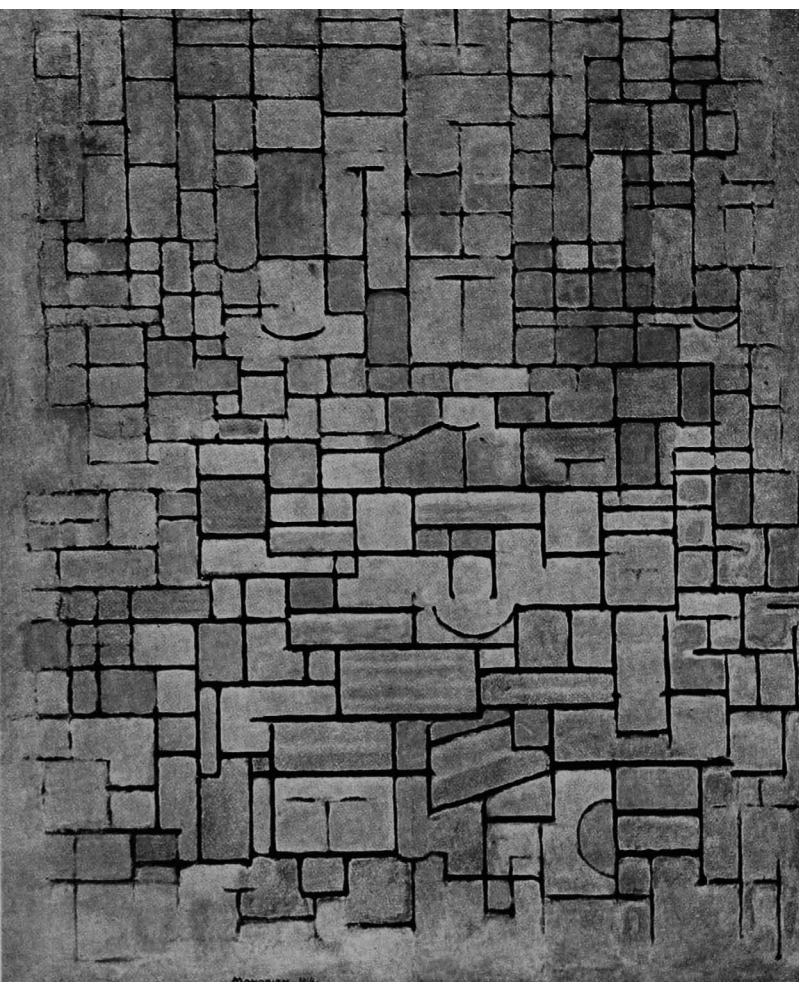
Lucio Fontana: Spatial Concept (1949)

pusztítottam” – írja egy datálatlan jegyzetében, talán az 1949-ben kiállított *Spatial Concept* kapcsán.

Érdekes, hogy Keszthelyi Rezső költészete kapcsán senki nem említi a képzőművészetet. Fontanát sem, a korábban idézett Mondrian sem, pedig mennyire jellemző Keszthelyire is az, amit Szabados Árpád írt egy magánlevélben Mondrianról: „A térbeliség fokozatos elhagyása segítette hozzá a síkbeli tiszta szerkezetekhez. Lassan a képek érzékiségét is elhagyta. Egyvalami megmaradt: gyakran festett át képeket, és egy-egy apróbb elemet többször is variált. A látszólag nagyon tudatos munkái korántsem egyértelműen eldöntött elemekből állnak. Megmaradt a kézművesség esetlegessége.” De nekem még jobban hiányzik a „képből” Kazimir Malevics – ahogyan a szuprematizusból (*supremus*: legszebb, legfelsőbb, legjobb, a dolgok lényegének, a világ szerkezetének legtökéletesebb képe) visszatér „az érzékek megszokott birodalmán belülre”, „ahol élünk”, és számos látványkísérlet után 1932-ben megfesti a *Vörös házat*. A tér ábrázolásának abszurditása és lehetetlen volta okán, ennek belátásából született absztrakció-festészet átlényegül: a sík megmarad mint az ábrázolás egyetlen lehetősége, de ebben a síkban mintegy megvalósul a tér; a faktúra és az árnyalatok megidéznek. A sík és a tér egymásra utal, egymást tartalmazza. A kép nyelvként viselkedik, és pedig nem csupán vizuális-fogalmi

jelnyelvként, hanem „hangzó”, teret képező nyelvként, amely a bizonyosságokat az esetlegességekhez, a biztonságosat a gyarlóhoz társítja; az absztrakció egyneműsége a megformálás esendőségével, kézműves karakterével együtt alkot teret.

Keszthelyi Rezső költészetére nagyon is jellemző az ebben az értelemben vett képalko-

Piet Mondrian: Composition No. 7 (1914)

tás, a sík és a tér egybeforgatása, egymásra vetítése, egymásból származtatása. A valóság megragadhatatlan egészének kivonása a nyelv, a vers teremtett valóságából. Az esendő, bizonytalan, tünékeny megragadása és kiemelése a nyers, markáns, követelőző látványokból, élményekből, terekből. Tamkó Siratót kell, nem egészen indokolatlanul, föl-
idézni a maga szósíklapjaival, s noha az vizuális/konceptuális költészet volt (ami Keszthelyitől merőben idegen), a módszer

hasonló: a szavak, szókapcsolódások mint apróbb-nagyobb síklapok sorakoznak egymás mellé, s inkább: fedik le és át egymást. „Sirály ível, / árnya suhan szikláról / hulláma, / amitől a légmenny / meginog”;¹ „És az égbolton még ama szín – / egymásra fakadunk lassan, / akárha végtelen-egy esti tér”;² „most visszatérhetsz a mozaik-aranyba, / a nap lepkéje vörösen követ, / állj be a falba fehéren, meztelen”.³

Képköltészet ez, de nem metaforikus vagy metonimikus – mindkét képalkotáshoz stabil, végtére szilárd pontok kellene, amelyek (a metonímia) a jelentést kiterjesztik vagy (a metafora) két jelentés közötti térbe helyezik. Keszthelyi lírájában a kép önálló, autentikus létező, a megragadhatóság bizonyítéka, egyszerre erőfeszítés, öröm és csalódás; a birtokba vétel és az elvesztés izokrón élménye. „Keszthelyi Rezső, a vers- és prózaíró nem metaforákban gondolkodik, semmi nem úgy több önmagánál, hogy valami mást jelent, hanem úgy, hogy önmagára vetül” – írja Széky János az *Öntalálkozó* kapcsán.⁴ Ebben az értelemben használja Borbély Szilárd is a metaforát: „A metaforikus szemlélet átalakítja a szavakat, fogalmi határait szétoldja: bizonytalan, megfoghatatlan lebegésben léteznek. Egy oda nem illő igével vagy jelzővel a költő ismételtlen kimozdíthatja helyükből a már megállapodni akaró szavakat. A kifejező és kifejezendő közé benyomul a nyelv, és mintegy önállósítja magát.” „A nyelv (...) figyelmet követel magának. Nem csak közvetítőként, nem csak eszközszerűségeben, hanem (...) szubsztancialitásában. Redukáltságában is kimeríthetetlenül.”⁵

S hogy ez nem változott, mennyire nem változott évtizedek múltán sem, példaként álljon itt néhány idézet a 2011 és 2013 közötti évekből:

1 „Észrevétlen történet”. Keszthelyi Rezső versei. *Irodalmi Jelen*, 2011. szeptember 10.

2 „Vázlat”. In: *Emlék-kert*. Pesti Kalligram, 2015.

3 „Képolvasó”. *Irodalmi Jelen*, 2013. augusztus 9.

4 *Kalligram*, 2011/3.

5 „Katalekták”. *Határ*, 1987. december

*arcunk is visszatükröződhet bárhol;
csönd nyílása a száj, zúgások halmaza a hát,
és az ásó fejéből rácsurog
az újhold.*

(Régiség)

*Ahogy egy balesetkor sehol sem az eszem;
már nem volt tárgy, hanem úgy tárgy –
mint ha múlandósága híján
a múlandóság.*

(...)

Ismét az ugyanarra változás:

*lehetek egy túlevelű árnyékában,
egy parki padon,*

mellettem szikla nyúlik, és merül,

ahová már csak a tenger mélyéig alá.

(Stádiumok)

Mindezekén túl Keszthelyi Rezső költészetének elemi ereje a térhez és az időhöz rendelt ambivalenciák megjelenítésében, a létezés tetten éréseinek mulandó bizonyosságában van: „lépten-nyomon túsul ejt / a belőlem fakadó / majd belém temetkező idő” (*Le-folyás*); „Velem is leéli magát, / ami nem én, miként eltöltöm vele, / ami ő”.⁶

Fázishasadás

*A hóhullás átszakítja
az erek falait, és lángra kap
a képtelenség levegője –*

*A föld angyalai
betakarják a csontokat,
és a nagy vérrögök hasztalan
hallják a repülés éjszakáit;*

*a szájba pedig benyomul
a tér ezernyi szép sárkány-feje,
és a tüdő virágokká nyílik
vörösbeigynek, széncinegének.*

*És ami az egyforma különbség:
napkeletről száll fel a nap,
és ugyanonnét kel a naptalan.*

Innen nézve izgalmas igazán, vajon miért tekinti őt néhány értelmezője társtalannak, magányosnak. „Keszthelyi Rezső költészete egyedülálló a magyar líra spektrumában” – írja egyik leghívebb, legkövetkezetesebb és -alaposabb elemzője, András Sándor, igaz, még 1994-ben. Meglehet az is, hogy Keszthelyi maga táplálja ezt a mítoszt: „Gyakran megesk velem ott, ahol éppen vagyok, hogy sehol se érzem magamat; nincs hely, mely körül fogna, és lennék valahol. A való világ magánya költözik belém, úgy, hogy egyedül bennem legyen az egész világ magánya...” (*Öntalálkozó*). De ez a megközelítés annyira nyilvánvalóan téves, hogy – e tekintetben – érdemtelen is a további figyelemre.

De hogy maga Borbély Szilárd miért nem merül föl társként („Van a világ, az, ami volt, amit én kötök össze azzal, / Ami most van. Elbizonytalanít, hogy csak ennyi, csak / Ez, hogy nem más. Megrettent, milyen illanó, / Visszahozhatatlan, jelentőség nélküli”),⁷ szinte megfeythetetlen. Vagy Tolnai Ottó *ár-vacsáthja*, Oravecz Imre *Héja*, Marno János *Cselekménye* miért csak Jász Attilának jutott eszébe?⁸ Fodor Ákos, Györe Balázs szinte teljes költészetéről nem is beszélve...

Géczi János kicsit pontosabb: „A hazai költészetben két-három évtizede ritka, talán mert meghaladottnak hitt élménylátás-költészet Keszthelyié.” A fogalom ismeretlen ugyan, de a szerző pontosít: „Illékony, rebbenékeny, szüntelen körvonalazódó és menten el is tűnő, miközben eseményekben gazdag részletekből szövődik össze a vers, amely mindörökké részlet és sohasem a mindig hiábavaló teljesség.” Ami már az ő, Géczi „kései” költészetére is jellemző: „a Hold fényében szél és nád / vihar ébred bal kezem fogja / jobb kezemet helyére lépett vissza az idő”.⁹

De a legközelebbi társról, a mindössze kilenc hónappal fiatalabb, s valóban magányos költőről, Marsall Lászlóról semmiképpen sem feledkezhetünk meg; az ő költészete mindenki másénál, Tandoriénál is testvéribben illeszkedik Keszthelyi Rezső líraszemléletéhez.

⁷ Borbély Szilárd: *Ami helyet*. Jelenkor, 1999.

⁸ „Az alkalom állandósága”. *Jelenkor*, 2006/9.

⁹ „Szilánkok”. *Irodalmi Jelen*, 2012. augusztus 8.

Szél-álma volna?
Partra dobott halak dúdolása?
Elásott sípcsontban
a nyüzsgés zsolatárai?

Már nem a fül hallja
a Bóralatti Valaki füleli

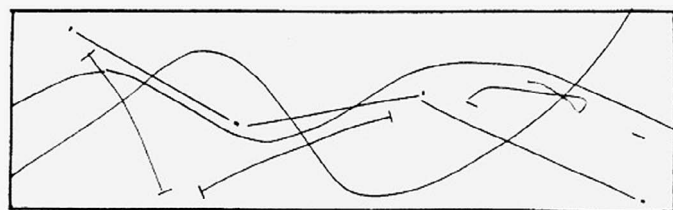
Papírlap sötétben
kiáltó vízjelek
krumplicsírában
a tenger mikro-hullámverése
falról
az alvó arcába visszaverődő lehelet

szén-láncok lágy csörrenése
szárnytoll érinti
a szíó csontvázába befűzött kezét

mert nem néma az angyal
a suttogónál suttogóbb
és félelmetesebb
(A csönd mélységei, 2002)

És a kortárs próza-párhuzamok, köztük a legerősebb: Mészöly Miklós. Hozzá ugyanannak a tér-idő-elbeszélés viszonyának a lényegi hasonlósága fűzi, amiről korábban, a Keszthelyi-líra kapcsán már beszélünk. Mészöly ugyanúgy paralálikokkal dolgozik, egymásra rétegződő, egymásban el- és felmerülő időkkel és terekkel, mint Keszthelyi az *Öntalálkozóban*. A később született *Emlékmacska* című elbeszélésben¹⁰ inkább a tartalmi és szövegalkotási, „szöveglélegzési” rokonságot észlelhetjük – negyven év távlatában: „Három lépcsőfokkal alatt, közepén az udvarnak, tűző napon egy macska. Mikor észrevett, még hangosabban hallatta fülsértő hangját. Eképpen esengett. Szőre sárgás rőt, imitt-amott fehér foltokkal. Pofája és mellsője telis-tele friss sebekkel és hegekkel. Nagy és valaha valószínűleg jó felépítésű teste már-már rútul sovány és megviselt. Ellenben tiszta. Visszafordultam. Műanyag tálba vizet eresztettem. Ám a macska, ahogy közeled-

tem hozzá, fogta magát, és iszkolt. Könnyedén felugrott a szemközti kert terméskő kerítéséből burjánzó vadsóska-sövénybe, és eltűnt. Nem öntöttem ki a vizet. Árnyékba tettem a tálat.” Mészölynél (az *Anakamphosban*, 1972-ből): „A városka dombra futó negyede csupa romház. Tizenhatodik század. Itt bo-

Tamkó Sirató Károly: Bevezetés a regénytégglába (1930)

lyongok. A kihalt utcán egy kutya jelenik meg, a szájában élő hal. Mikor észrevesz, megtorpan, mellső lábát görbítve fölemeli, és félrefordítja a fejét. Mintha így kisebb volna az esély, hogy csakugyan tudomást veszünk egymásról. Végül beleejti a halat a sarkon egy akantuszleveles kőkorsóba, és tovább üget. Ismét elmúlik egy fél óra.”

Az Esterházy- és Nádas-vonatkozásokat ezúttal lehetetlen feltárni. És Krasznahorkaihoz is elég kell, hogy legyen egyetlen mondatnyi kapcsolat: „Egy katasztrófa bekövetkezésének előre nem látható volta nem azt jelenti, hogy minden zuhan szabadon a sötét, véletlen pusztulásig, hanem hogy mindennek, még egy katasztrófának is van egy villanásnyi szerkezete – egy szerkezet, mely azonban mérhetetlenül, felfoghatatlanul, őrlő mód’ bonyolult, vagy másképp fogalmazva: amelynek az úgynevezett bonyolultsági foka egy olyan képlettel volna csak kifejezhető, melyet felfedezni éppoly lehetetlennek látszik, mint amennyire itt volna már rálassan az idő...”¹¹

Nagy a Keszthelyi Rezső írói családja, szemmel látható, érezhető, olvasható, követhető. Korántsem magányos költő, még a saját korában sem. De kiterjedt ez a szellemi família másfajta téridőben is (csak néhány támpontot jelölve): Janus Pannoniustól („S íme

10 *Irodalmi Jelen*, 2013. március 16.

11 Krasznahorkai László: „Lefelé egy erdei úton”. *Jelenkor*, 2008/4.

virágzik a mandulafácscsa merészen a télben”) Balassin (*Adj már csendességet*) és Berzsenyin át („Kanócom pislogó lángjait szemlélem”) Arany Jánosig („»A tölgyek alatt – / Felhők szeme rebben« – Van-e szép, vagy kép, / Vagy értelem ebben?”) és Babitsig – majd tovább Weöres Sándorig („A belső végtelenből néhanap / még kitekintek arcomon keresztül”), Pilinszky Jánosig, Rába Györgyig, Nemes Nagy Ágnesig („Meg kell tanulni azt a sávot, / hol a kristály már füstölög, / és ködbe úszik át a fa”) terjed. Így, ennyire magától értetődően ágyazódik be a magyar költészetbe, de ugyanezzel a megejtő természetességgel része a világlírának is – Ovidius, Hölderlin, Lautréamont, Walt Whitman, Rilke, Gottfried Benn, Georg Trakl, Paul Celan, Ezra Pound, Vladimír Holan és a század eleji oroszok: Oszip Mandelstam („És én a térből kilépek / a nagyság gazos kertjébe, / a vélt állandóságot kitépem, / nem győz le az okok önteltsége.”), Anna Ahmatova, Nyikolaj Gumiljov szellemi rokona, és a mi irodalmunkban szinte teljességgel ismeretlen Velimir Hlebnikové:

*Nem kéne nekem
karaj kenyéren
s tejen kívül egyéb,
csak ez az ég fenn,
s a felhők szanaszét.*¹²

*Nekem, ki lepkeként betévedt az emberi élet
Szobájába, a sorsom az, hogy szárnyverdeséseim
Nyomát a szigorú ablakokon hagyjam, egy fogoly
Aláírása gyanánt a végzet rideg üvegén.*¹³

Szerteágazó, valóban, mondhatni, széttartó versnyelvek. Mintha nem ugyanarról beszél-nénk, mint amiről Keszthelyi Rezső írásai során beszéltünk. Holott eredendően és elemén-tárisan ugyanaz teremtődik újra a létbe vetettség mindenkori (nyelvi) közegében és vonatkozási rendszereiben. Ennek kereteit, terét azonban évszázadok óta a két – szintén nyelvhez rendelt – testvérvilág, a filozófia és a teológia jelöli ki. Immár csak érintőlegesen, a jel-

12 Velimir Hlebnikov: *Nem kéne*. Tellér Gyula fordítása.
13 Uő: *Zangezi*. Szilágyi Ákos ford.

zés igényével – előre hátrálván az időben a majdnem kortárstól a majdnem időben létezőig: „A művészet és a filozófia nem helyezhető el egy elszigetelt viszonyrendszerben. Egy olyan háromszög-viszonnyal van dolgunk, amelyben a harmadik ismeretlen. A teológiával és a vallással szembeni tartós intellektuális arrogancia miatt kell a felvilágosodásért nagy árat fizetni. A vallás nem tűnik el a felvilágosodás során, csak kivonja magát a felvilágosodott észlelés köréből és kísértetként bukkan fel a legkülönbözőbb helyeken: mint romantikus művészetvallás, mint filozofikus észvallás, mint pozitivistá tudományhit. Mint darwinizmus, monizmus, holizmus és mindennemű politikai ideológia.”¹⁴

*

„Föld és ég, isteniek és halandók jámbor egyrétűségének sajátta tevő tükör-játékát világnak nevezzük.”¹⁵

*

„Mi hát az idő? – Ha senki sem kérdezi, tudom; ha kérdik tőlem, s meg akarom magyarázni, nem tudom. Merem állítani, hogy egyet tudok; azt tudniillik, hogy nem volna múlt idő, ha nem volna mulandóság; nem volna jövő idő, ha nem volna jövőendő törté-
nés; nem volna jelen idő, ha egyáltalán semmi sem volna. De hogyan van meg az időnek két fajtája, a múlt és a jövő, ha a múlt már nincs, és a jövő még nincs? A jelen pedig, ha mindig jelen maradna, s nem menne át a múltba, nem idő volna, hanem örökkévalóság. Ha tehát a jelen csak úgy lehet idő, ha át tud menni a múltba, hogyan mondhatjuk róla, hogy van; hisz az ok, amelynek erejében van, éppen az, hogy majd nem lesz – következőleg csak azért nevezhetjük valóságos időnek, mert arra törekszik, hogy ne legyen?!¹⁶

14 Hannes Böhringer: „Gondolatok filozófia és művészet viszonyáról”. In uő: *Szinte semmi. Életművészet és más művészetek*. Balassi Kiadó–BAE Tartóshullám, 2006. Tillmann J. A. fordítása.

15 Martin Heidegger: „Adolog”. Brémai előadások (1949; IV/1.). In *Világosság*, 2000/2. Korszog Balázs ford.

16 Szent Ágoston: *Vallomások*, xi. könyv xiv. feje. Dr. Vass József ford.

*

„A létezők közül egyesek testek, mások formák vagy erők. A forma és az erő anyagatlan, de testben van. A halhatatlan semmit sem fogad be a halandóból, de a halandó befogad a halhatatlanból. A halandó nem vesz fel halhatatlan testet, de a halhatatlan felveszi a halandó testet.”¹⁷

*

Ebben az ember alkotta rendben született és teljesedett ki Keszthelyi Rezső életműve. Korántsem magányosan tehát, ellenkezőleg: időt, tereket, nyelveket, kultúrákat átható szellemi közegben. *Ritka szavú, szűkszavú, szemlélődő, enigmatikus* – igen, a többi majdnem stimmel.

P. s. Keszthelyi Rezső, a *hallgatólag költő* Nádra Valéria könyvheti kérdésére („Mi rejlik amögött, hogy Ön ilyen ritkán és akkor is ennyire szűkszavúan jelentkezik?”) 1999-ben ekként felelt: „Valójában nem tudom. Meglehet, a különböző korok, korszakok nyomai a roppant kevesek. És az is lehet, hogy – miként némely elődünkről mondták – fáradt vagyok: hosszabb időkre elfáradok az írásban, kedvetlenkedem tőle.” Nos, a költő 2011 októbere és 2015 januárja között az *Irodalmi Jelenben* huszonkét(!) alkalommal publikált – 1220 sor verset és ötvenháromezer leütést, tehát mintegy harminchat gépelt oldalt kitevő prózát. (Talán korábban is csak kérni kellett volna tőle...) Én, mint a lap ekkori vers- és prózaszerkesztője, eredeti szándékom szerint erről az időszakról akartam emlékeztetőt írni. Nem sikerült, mert rendre-másra az ő egész költészetét, s azon túl: magát a művészetet érintő kérdésekbe, dilemmákba akadtam. Olvasóimtól elnézést kérek a kudarcért.

¹⁷ Hermész Triszmegisztosz: *48 alapelv összefoglalása Tatiosz tanítására*, 37, 38, 39.

Ladányi István

A KÖTŐANYAGOK KIIKTATÁSA

– Keszthelyi Rezső költészetéről

„nem jelképe az életnek az élet, mondanám”
Keszthelyi Rezső: *Színlepték (Emlék kert, 97. o.)*

„Mindig arról kell beszélni, ami van! Esmék nélkül kell
beszélni a valóságról!”
Keszthelyi Rezső Györe Balázs *A valóságban is létezik*
című könyvében (68. o.)

„És nem leledzik széles e határon olyan magiszter, aki
a dalmoknak ilyen esetben a nyomába szegődhetnék.”
Keszthelyi Rezső: *Öntalálkozó* (82. o.)

A Keszthelyi Rezső életművével való szerkesztői és olvasói – meg reménybeli eszszéírói – foglalatосkodás hosszú hónapokra nyújtott idejében, egész más téma kapcsán került a figyelmem terébe Spiró György írása a szerb Momčilo Nastasijevićről, és ragadt meg bennem megfogalmazása, miszerint a szerb költő a „verseiből minden kötőanyagot kiiktatott”.¹ Nyilván azért ragadt meg bennem, mert a költői alkotásnak ebben a leírásában Keszthelyi Rezső költészetére s egyáltalán az irodalomfelfogására ismertem. Ebben a gondolatkörben mozogva állapítja meg róla Tandori Dezső is, hogy *abszolút költő*.

¹ Idézi Tóth László *Határsértők* című kötetében, 49. o.